

Naturligvis er der fællestræk mellem østerlændingen og vesterlændingen, og i visse henseender kan de hver især have gavn af hinanden. Men i sidste ende forbliver kontakten mellem dem gold. Det er som kvæde-appelsintræet, der er en podning mellem kvæde og appelsin, eller muldyret, der er resultatet af en parring mellem hest og æsel. Begge er naturligvis til nogen nytte. Men selv er de golde og ufrugtbare”.

Taghi Modarressi, Leveregler for pilgrimsrejsende, 1989.

Indledning

Retskulturernes konfliktfulde møde

I august dette år afholdt Retfærd et seminar med titlen “Møder og konflikter mellem retskulturer”, og dette nummer er præget af oplægsholdernes indlæg på seminariet. Formålet med seminariet var blandt andet at vise, hvorvidt mødet mellem forskellige retskulturer ikke alene er muligt, men også kan være frugtbart.

Det kan af mange forskellige grunde være givende at forholde sig til andre retskulturer. Ikke mindst tiden kræver, at man forholder sig til mødet mellem ens egen og andres retskultur. Retfærd har allerede taget hul på dette tema i tidligere artikler, som Jan Hjärpes artikel om islamsk ret og menneskerettigheder i nr. 60 og Rubya Mehdes artikel om muslimske kvinders juridiske rettigheder i nr. 62. I dette nummer forsøger vi dog at komme endnu tættere ind på møderne og konflikterne.

Møderne – både de frivillige og ufrivillige – finder allerede sted i stort omfang. De finder sted mellem herskende retskulturer, mindretals retskulturer, indvandreres/flygtninges retskultur, det internationale samfunds retskultur(er) i forhold til nationale retskulturer o.s.v. Det er allerede derfor vigtigt og måske ikke mindst i forhold

til for eksempel muslimske retskulturer at forholde sig til det alt andet end konfliktløse møde mellem de(n) vestlige og de(n) islamiske retskultur(er). Og det er da også kendetegnede, at det er netop dette møde, som optager en række af de artikler, som man finder i dette nummer. Der er dog også andre væsentlige grunde til, hvorfor mødet/møderne er værd at ofre tid på.

Ved at spejle sig i andre retskulturer genfinder man sin egen retskultur. Netop ved at beskæftige sig med andre retskulturer bliver man opmærksom på, hvorledes ens egen retskultur adskiller sig fra andres, og man opdager det særegne og de grundlæggende værdier i sin retskultur.

Sammenligningen med andre kulturer viser på tilsvarende måde som historiens gang, at retskulturer ikke er uforanderlige størrelser, men er relative og evigt sig ændrende størrelser.

Andre retskulturer kan derfor være en inspirationskilde til at videre udvikle ens eget retskultur ikke nødvendigvis ved, at man kopierer andres retssystemer, som snarere strider mod end de harmonerer med ens retskultur, men ved at tilføje særlige kendetegn fra andre retskulturer, eller ved i andres retskulturer at genfinde glemte og værdifulde sider af ens eget system.

Det kan være en stor mundfuld at skulle

forholde sig til retskulturer, som ikke blot forekommer så anderledes og til tider afskrækkende, men som også virker i samfund, hvis sociale, kulturelle, religiøse og politiske struktur er så forskellig for vores egen.

Det er svært at komme bort fra en diskussion, som blot handle om, hvorvidt og i hvilken udstrækning vi må acceptere fremmede retskulturer i vores respektive (nordiske) lande, og hvornår vi med god ret kan gribe ind i forhold til andre retskulturer. Vi vakler let mellem intolerance og en misforstået tolerance.

Det kan være svært at se for eksempel de muslimske retsopfattelser som udtryk for andet og mere end blot primitive, "middelalderlige" retsopfattelser, fordi vi genfinder spor af de samme retsopfattelser tilbage i vores egen historie.

Det er svært at få en virkelig forståelse af andre retskulturer, fordi vi vil have en tendens til at forenkle forskellige retskulturer og behandle dem under et uden hensyntagen til deres forskellighed. Ligesom man let vil tale om en middelalderlig retsopfattelse, uagtet der var flere og nok så forskellige, taler man om en muslimsk retsopfattelse selvom der er flere, og selvom der også inden for den enkelte muslimske retstradition kan være forskellige retninger.

Og endelig kan det være svært at få en virkelig forståelse af spillet mellem retten, retskulturen og den virkelighed, som de må forholde sig til. Vores forståelse af en retskultur bliver let amputeret, når vi nok kender og til en vis grad kan forstå den, som den giver sig tilkende sprogligt, men vi samtidig ikke formår at leve os ind i det liv, som retten forholder sig til.

Konflikterne mellem vores vestlige eller

nordiske retskultur og andres og herunder ikke mindst muslimske retsopfattelser er talrige og derfor også til at få øje på og beskrive. Det, vi savner er måske derfor snarere de positive møder mellem retskulturene, som beriger alle parter, og ikke bygger på, at den ene blot må underordne sig den anden.

Og derfor på trods af det undertiden tilsyneladende umulige, vil det alligevel her blive postuleret, at det positive og for begge parter frugtbare møde mellem forskellige kulturer og herunder også de(n) muslimske kultur(er) kan finde sted, og som eksempel har vi som forside på vores nummer taget et billede/et stykke stof af den danske kunstner Niels Nedergaard (1944-87), som i en årrække levede og arbejdede i Cairo.

Den muslimske kunsttradition er kendetegnet af koranens forbud mod menne-skefremstilling, men samtidig med at forbudet har været en tydelig begrænsning for den muslimske kunst, har det kunnet frigøre kunsten fra kravene om at skulle ligne eller repræsentere, og den har fået friheden til at kunne nøjes med at være. Og det er denne frihed -og ikke forbudet- som Niels Nedergaard har overført til sine sidste værker.

Billedet/stoffet, som desværre ikke i denne sammenhæng kan gengives i sine rigtige, kontrastfulde og livgivende farver, er et udtryk for en forening af vestlige farvekontraster og dermed bevægelse med den muslimske ornamentik og harmoni. Foreningen af det vestlige og det arabiske og samtidig skabelsen af noget nyt. Spørgsmålet er, hvorvidt dette møde er forbeholdt kunsten.

I artiklerne finder vi en række udtryk for konflikter, sammenstød, på uforenelighe-

den mellem vestlige og muslimske retssystemer og bekræftes også langt hen ad vejen om mødets umulighed. Samtidig er konflikterne udtryk for mere end blot sammenstødet mellem to retskulturer. Det er også et sammenstød mellem retskulturer, som henholdsvis hviler på lighed og individualitet, og forskellighed og kollektivitet.

Den vestlige retskultur oplever på flere fronter en krise, fordi værdier, som tidligere stod uantastet, har vist sig at mere tvetydige en entydige. Vi ønsker ligheden, samtidig med at vi i stigende grad ønsker at respektere forskelligheden. Vi ønsker at fastholde det individuelle uden samtidig at give afkalde på kollektive sammenhænge. Vi ønsker at forene modsætninger, og måske er netop arbejdet med fremmede retskulturer og dermed modsætninger i forhold til vores egen retskultur en måde, hvorpå man kan arbejde sig tættere ind på brugbare løsninger.

Vi ser ikke længere kun rettens positive sider, men også dens begrænsninger, ligesom vi har opdaget, at sandhedens absolutte karakter er mere relativ, end vi troede. Tabet af sandheden giver os til gengæld en mulighed for at være mere åbene over for andre retskulturer.

Ovenstående citat er hentet fra en iransk forfatters bog. Citatet udtrykker tilsyneladende, at mødet nok kan være nyttigt, men ikke frugtbart. Bogen slutter dog med, at dette udsagn bliver gjort til skamme ved, at mødet alligevel synes at have båret frugt. Denne indledning skal derfor slutte med et ønske om, at dette (dobbel)nummer måtte være medvirkende til, at de(n) nordiske/vestlige retskultur(er) fremover evner at åbne sig og møde andre og skabe noget frugtbart ud af dette møde.

Til slut en lille forklaring på dette dobbeltnummer. Retfærd har, som så mange andre tidsskrifter, lidt af den fejl, at årgangens numre ikke er kommet ud til tidsskriftets abonnenter i det år, som det har været planlagt, at de skulle komme, men tværtimod har numrene altid haltet lidt bagefter. Det er formålet med dette dobbeltnummer at gøre op med denne praksis, og vi håber og tror på, at læserne af dette tidsskrift fra næste årgang vil kunne forvente at få numrene til tiden.

Århusredaktionen